

ПРО ЛІСОТЕХНІЧНИЙ СЛОВНИК ПРИЗАБУТИХ ТЕРМІНІВ

©Нестор Библюк, 2002

Укладено лісотехнічний словник, який лише доповнює наявні словники відсутніми в них українськими термінами.

The forest technical vocabulary for the usual vocabularies with ukrainian terms addition is prepared

„Наш суржик маємо трактувати як нашу хворобу, яку треба лікувати”

Олександра Сербенська

“Сьогодні ми приречені пригадувати форми й слова, які вже спромоглися забути”

Радіожурнал “Слово”, 4.03.2001р.

Сьогодні українська фахова мова й термінологія найповніше функціює в університетах, зокрема профільних. Там, користуючись нею, навчають студентів на лекціях, готують і видають навчальні посібники, там формується українська наукова й науково-технічна думка. Університети стали головними й чи не єдиними носіями української фахової мови, бо, як знаємо, у сферу виробництва й економіки вона ще не дійшла.

Відродження й розвиток фахової мови і її бази-термінології ускладнює відсутність галузевих українських термінологічних словників, які відбивали б міжнародний науковий рівень, тобто сучасне розуміння й трактування явищ природи й техніки. Зовсім нема великих сучасних словників, які б охоплювали український фаховий словниковий фонд, зокрема у галузях технічних наук. Великі загальномовні словники, видані АН УРСР в ті часи, коли про мову не дбали, чи укладені пізніше на їх підставі [4], містять лише головні галузеві терміни, до того ще подані переважно російськомовними словоформами, чим лише утверджують наявний мовний суржик у технічних науках, якого треба позбуватися.

Кафедри лісомеханічного та технологічного факультетів Українського державного лісотехнічного університету, відчуваючи брак сучасних українських науково-технічних словників у своїх галузях, звертаються до загальнотехнічних словників – і давніх [1], і зовсім нових [2; 3]. Але й за їх допомогою не завжди вдається вирішити посталі термініні проблеми – словник І.Шелудька [1] важкодоступний (його не перевидано) і чимало його термінів сприймаються як дещо архаїчні, словник В.Перхача [2] не охоплює всіх ділянок технічних знань, деякі новотвори зі словника [3] важкосприйнятні.

У ситуації, що склалася, визріла потреба укласти фаховий словник лісотехнічних термінів, який покрив би виявлені „білі плями” і слугував би неодмінним додатком до наявних словників. Наш „Лісотехнічний словник призабутих і нових термінів” вміщує терміни, що задовольняють запити кафедр згаданих факультетів, а також терміни, що їх дібрано зі словників [1; 2] і які відмінні від сьогодні вживаних російських термінів. У словник поміщено також українські відповідники до деяких особливо поширених зараз англійських термінів. Дуже корисними та продуктивними для укладення словника були постійні консультації з представниками Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ), а також спільні термінологічні семінари ТК СНТТ і нашого університету.

Словник укладено з урахуванням вимог до термінів, викладених в настановчому документі Держстандарту України ДСТУ 3966-2000 „Засади та правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять” – враховано загальні міжнародні вимоги стосовно того, що термін має бути стислий, словотворчий (деривативний), системний, вмотивований (має містити деякі суттєві ознаки поняття) тощо, а також специфічні правила побудови термінів українською мовою. Це, передусім, розрізнення дії, події та наслідку дії (чи об’єкта) у назвах процесових явищ (*рубання, зрубання, зруб*, а не те саме слово *рубка* у всіх трьох значеннях), застосування дієслів водночас з іменниками на *-ня, -ття* на позначення дії та події. Вимогам ДСТУ 3966-2000 відповідають також наступні дотримані правила: не застосовано дієприкметників у ролі прикметників; активні дієприкметники теперішнього часу на *-ч(ий)* різними способами замінені на прикметники й іменники; застосовано лише ті прикметники на *-уч(ий)*, які не збігаються за формою з дієприкметниками; нема безсуфіксних іменників й іменників на *-к(а), -овк(а)*, які позначали б дію; як позначку призначеності та здатності виконувати дію застосовано прикметники на *-альн(ий), -івн(ий), -овч(ий)*, коли дія активна, і на *-н(ий), -анн(ий), -енн(ий)*, коли дія пасивна, тощо).

Застосовано також інші характерні для української мови словоформи, зокрема замість складних прикметників на *-подібн(ий)* (-образный) подано прості прикметники на *-аст(ий), -уват(ий)*, наприклад: **банястий, копулястий** /*куполоподібний, купольний*/.

За своєю структурою це український термінологічний словник правильного (і неправильного) слововживання. Подані українські терміни і термінізовані слова відсортовано за абеткою. Пояснення подано за допомогою українських термінів-синонімів, вживаних неправильних (суржикових) словоформ, деколи ролійських чи англійських термінів-відповідників. Як пояснення застосовано також приклади-контексти, скорочені назви галузі тощо. Для однослівних термінів-іменників подано закінчення родового відмінка однини. Однослівний термін-іменник, рідше прикметник чи дієслово, часом виступає як заголовне слово складеної статті, що згрупує декілька багатослівних термінів з цим заголовним словом.

Заголовні слова і українські терміни-синоніми наведено грубим прямим шрифтом, чужомовні терміновідповідники – прямим звичайним, а всі пояснення – курсивом. Неправильні (суржикові) терміни наведено курсивом у скісних дужках. Квадраті дужки означають, що виділеним словом чи літерою з цих дужок можна замінити слово чи літеру перед дужкою. Слова чи літери в звичайних круглих дужках можна опускати без зміни сенсу вислову, тобто це пояснення або необов’язкові частини вислову.

Кожне синонімне слово має свою абетково впорядковану стеттю в словнику, де подано посилку на головне слово. Так само кожне дієслово й віддієслівний іменник доконаного виду має посилку на відповідну форму недоконаного виду, де їх подано разом.

Словник містить біля 3000 лексичних одиниць.

Вважаємо, що такого типу доповнювальні українські словники були б корисні в інших галузях технічних наук.

1. Словник технічної термінології. Електротехніка / І.Шелудько. – К.: ДВУ, 1928. – 247с.
2. Російсько-український науково-технічний словник / В.Перхач, Б.Кінаш – Львів: Львівська політехніка, 1997. – 456с.
3. О.Войналович, В.Моргунок Російсько-український словник наукової і технічної мови (термінологія процесових понять). – К.: Вирій, Сталкер, 1997. – 256с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: Перун, 2001. – 1440с.